

AVA- Podnoszenie świadomości na rzecz dostępności wyborów

Sprawozdanie w zakresie dostępności wyborów
dla wyborców niewidomych
i słabowidzących w Europie

The voice of blind and partially sighted people in Europe

Wydanie 1.0

Listopad 2018

STRESZCZENIE

Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych (zwana dalej Konwencją ONZ) zobowiązuje państwa strony do „zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami pełni praw politycznych, a także swobody z ich korzystania na równych zasadach.” Konwencja uwzględnia również prawo do oddania głosu, będącego nadrzędnym prawem politycznym każdej osoby w Europie. Oddanie głosu poprzez zakreślenie odpowiedniego kandydata lub partii politycznej na karcie do głosowania będącym najbardziej praktykowanym sposobem głosowania w Europie wyklucza 30 milionów wyborców z dysfunkcjami wzroku tym samym pozbawiając ich z korzystania w pełni z tego prawa.

Problem ten przyczynił się do powstania wielu opracowań przygotowanych głównie przez organizacje międzynarodowe. Mimo, że przygotowane publikacje stanowią nieoceniony wkład w dyskusję o prawach politycznych osób z niepełnosprawnościami to są one ograniczane poprzez trzy następujące czynniki. Po pierwsze uwzględniają jedynie niektóre aspekty w krajach europejskich. Po drugie z uwagi na dynamiczną zmianę aktów prawnych sprawozdania szybko stają się nieaktualne. Po trzecie przygotowywane publikacje są zbyt ogólne, by na ich podstawie planować określone działania.

By zmniejszyć powstałą lukę w przygotowywanych publikacjach niniejsze sprawozdanie skupia się jedynie na prawie oddania głosu z perspektywy osób niewidomych z 45 krajów Europy. Tekst próbuje znaleźć odpowiedź jak zorganizować dostępne wybory przy zapewnieniu równego w nich udziału osób z dysfunkcją wzroku. W związku z tym opracowanie wskazuje na określone wymagania osób z dysfunkcjami wzroku pod względem dostępności i aktywności politycznej, a także bardziej szczegółowo opisuje ich sposób wdrożenia dla polityków.

Sprawozdanie powstało w oparciu o przegląd aktów prawnych związanych z organizacją wyborów i referendów w 45 krajach Europy, o 24 ankiety wypełniane przez ekspertów Europejskiej Unii Niewidomych (EBU) a także o przeprowadzenie analizy rozwiązań w pozostałych krajach. Dla celów niniejszej oceny sprawozdanie uznaje sposób głosowania za dostępny, gdy wyborca z dysfunkcją wzroku może

zagłosować na równych zasadach z innymi osobami, samodzielnie oraz przy zachowaniu tajności wyboru.

Sprawozdanie analizuje siedem alternatywnych sposobów głosowania dostępnych, w co najmniej jednym kraju. Głosowanie przy użyciu papierowej karty do głosowania jest standardowym rozwiązaniem we wszystkich badanych krajach. Wszystkie, z wyjątkiem dwóch krajów, dopuszczają głosowanie przy pomocy asystenta. W dwudziestu krajach inne sposoby głosowania po ich wcześniejszym zgłoszeniu są dostępne dla różnych grup wyborców. Głosowanie korespondencyjne, za pośrednictwem poczty, jest dostępne w 10 krajach, a głosowanie poza lokalem wyborczym z wykorzystaniem mobilnej urny wyborczej jest dostępne w 20 państwach. Głosowanie przy użyciu nakładki jest możliwe w 14 krajach. Głosowanie przez pełnomocnika możliwe jest w pięciu krajach. Głosowanie elektroniczne jest praktykowane jedynie w czterech krajach. Ankieta EBU wypełniona przez ekspertów wskazuje na rozdzźwięk między stosowanymi sposobami głosowania, a oczekiwanymi przez osoby niewidome i słabowidzące: 79% badanych za najlepsze wskazuje głosowanie elektroniczne, 71% respondentów wskazuje na głosowanie internetowe, a 67% respondentów wskazuje na głosowanie przy użyciu nakładek na kartę do głosowania.

Eksperci EBU wskazują dalej liczne niedogodności związane z alternatywnymi sposobami głosowania. Główną przeszkodą w zapewnieniu dostępności wyborów to różne zapisy prawne w prawach wyborczych, ponieważ urzędnicy wyborczy mogą z mniejszą świadomością wdrażać obowiązujące zapisy prawne. Kolejną trudną kwestią to papierowe karty do głosowania, których skomplikowany układ uniemożliwia korzystanie z technologii wspomagających. Wskazano również na niektóre kwestie utrudniające wdrażanie w praktyce dostępnych sposobów głosowania (np. nakładki na karty do głosowania nie są dostępne w każdym lokalu wyborczym). Ponadto eksperci EBU wskazali na brak świadomości urzędników wyborczych w odniesieniu do praw i praktycznych rozwiązań dla wyborców z dysfunkcjami wzroku.

Głosowanie na karcie wyborczej, według ekspertów EBU, nie jest dostępne dla niewidomych wyborców, ponieważ osoba niewidoma nie może samodzielnie oddać głosu. Niemniej głosowanie na papierowych kartach wyborczych może być dostępne dla słabowidzących wyborców

po spełnieniu następujących warunków: odpowiedni rozmiar czcionki i kontrast, dostępność lup oraz dobrego oświetlenia w lokalu wyborczym.

Głosowanie z pomocą innej osoby: sprawozdanie wskazuje, że ten sposób pomocy poprawia dostępność wyborów. Głosowanie przy pomocy innej osoby różni się w Europie, głównie z dwóch powodów. Pierwszy z nich dotyczy sposobu wyboru asystenta, mimo, że wyborcy powinni mieć możliwość swobodnego i tajnego wyboru. Kolejny z powodów dotyczy wymogu dokumentów, którymi asystent winien się legitymować, mimo, że zaleca się, by wymogi były minimalne. Niemniej głosowanie przy pomocy innej osoby ogranicza zasadę niezależności i nie zapewnia pełnej tajności głosowania.

Głosowanie przy użyciu nakładki na kartę do głosowania:

w sprawozdaniu wskazano na różnice w wykonaniu i przekazywaniu nakładek. Wykazano również różnice w projektowaniu nakładek i kart do głosowania, a także różnice w prezentowaniu treści na kartach do głosowania. Nakładki powinny być produkowane centralnie, w odpowiednim czasie. Nakładki powinny mieć napisy brajlowskie i wypukły druk przy zachowaniu odpowiedniego kontrastu. By uprościć proces produkcji proponujemy jednolity wygląd wszystkich kart do głosowania. Odpowiednie informacje w formacie audio powinny być opublikowane w Internecie, by osoby niewidome mogły się z nimi zapoznać przed wyborami. Pieczątki mogą być dobrym rozwiązaniem w przypadku, gdy prawo wyborcze wymaga wpisania odpowiedniej liczby, takie rozwiązanie będzie pomocne dla osób niewidomych z dysfunkcją ruchu. Niemniej głosowanie przy użyciu nakładek jest ograniczone, gdyż nie pozwala na skreślanie, dodawanie lub zmianę kolejności kandydatów na karcie. Ten sposób głosowania w dużej mierze zapewnia niezależność oraz umożliwia oddanie głosu w sposób tajny.

Głosowanie przed terminem wyborów pozwala zminimalizować stres w dniu wyborów, a także podjąć odpowiednią decyzję bez pośpiechu. Zgłoszenie zamiaru głosowania przed terminem wyborów powinno być ograniczone do niezbędnych formalności. Głosowanie przed terminem wyborów będzie dobrym rozwiązaniem pod warunkiem, że będzie dostępne dla wszystkich wyborców, a dostępność głosowania zależy od możliwości skorzystania z dodatkowych ułatwień takich jak: nakładki na karty do głosowania.

Jeśli chodzi o głosowanie korespondencyjne to omawiane sprawozdanie wskazuje na dwa różne sposoby oddania głosu bez konieczności stawienia się w lokalu wyborczym: głosowanie za pośrednictwem poczty lub mobilnej urny wyborczej. Możliwość głosowania korespondencyjnego powinna być dostępna dla wszystkich wyborców przy unikaniu skomplikowanych procedur. Dom lub mieszkanie osoby z dysfunkcją wzroku pozwala zorganizować przyjazne miejsce do oddania głosu np. z odpowiednim oświetleniem. W połączeniu z innymi rozwiązaniami głosowanie korespondencyjne może poprawić samodzielność oddania głosu, ale może również ograniczyć tajność głosowania.

Głosowanie elektroniczne, to ostatni z alternatywnych sposobów, a jego praktyczne wdrożenie zależy od dostępności maszyn do głosowania (voto matów), procesu głosowania, a także projektu voto matu lub elektronicznej karty wyborczej. By dotrzeć do jak największej liczby wyborców z dysfunkcjami wzroku zalecamy montowanie voto matów wszędzie. Voto maty oraz elektroniczne karty powinny być dostępne z wykorzystaniem: mowy syntetycznej, możliwości odczytu w Brajlu, sygnałów akustycznych potwierdzających żadaną operację oraz wyczuwalne przyciski. Głosowanie elektroniczne jest również dobrym rozwiązaniem w krajach ze skomplikowaną ordynacją wyborczą, gdyż skreślanie, dodawanie lub zmienianie kolejności kandydatów jest łatwiejsze przy użyciu elektronicznego interfejsu. Nie ma, więc znaczenia, czy voto mat działa w oparciu o klawiaturę komputera, klawiaturę telefonu, czy jako urządzenie z wieloma przyciskami. Głosowanie elektroniczne, gdy jest możliwe dla wszystkich, zapewnia równość głosowania. Jeśli przygotowane jest zgodnie z zasadami dostępności zapewnia samodzielny i tajny sposób oddania głosu.

Wdrożenie wyżej wymienionych sposobów głosowania zależy od świadomości urzędników wyborczych. Kluczowe jest by te same zasady dotyczyły organizacji wszystkich wyborów. Warto jednak przypominać o swoich prawach i obowiązkach urzędnikom wyborczym w dniu wyborów. Uświadamianie urzędników wyborczych odbywa się zasadniczo podczas szkoleń. Jednak w 34 badanych krajach nie ma formalnych wytycznych do organizowania takich szkoleń zapisanych w prawie wyborczym. W jedenastu krajach takie wymogi szkoleń są zapisane, ale w prawie wyborczym nie ma wzmianki o tym, że prawa

polityczne osób z niepełnosprawnościami są elementem szkolenia. Dlatego też urzędnicy wyborczy często nie zdają sobie sprawy jak zapewnić dostępność wyborów, a ciągła współpraca z organizacjami działającymi na rzecz osób niewidomych i słabowidzących może się okazać nieocenioną pomocą w uwrażliwianiu urzędników wyborczych o potrzebach osób z dysfunkcjami wzroku.

Omawiane sprawozdanie kończy się spostrzeżeniem, że oddanie głosu nie jest w pełni dostępne we wszystkich europejskich krajach. Niemniej jednak w sprawozdaniu wskazano na 26 dobrych praktyk, które mogą przyczynić się do równego, samodzielnego i tajnego głosowania przez osoby niewidome i słabowidzące. Mimo, że głosowanie przy pomocy innej osoby powinno być zawsze możliwe dla osób niewidomych i słabowidzących, to nie powinno być ono jedynym, alternatywnym sposobem głosowania jak ma to miejsce w 58% badanych krajach. By sposoby głosowania były w pełni dostępne, zalecamy pogłębianie świadomości wśród urzędników wyborczych w zakresie praw osób z niepełnosprawnościami oraz ich potrzeb. Alternatywne sposoby głosowania mogą znacznie poprawić dostępność wyborów, a także w dużej mierze pomóc przy wdrożeniu w Europie art. 29 Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami,.

O SPRAWOZDANIU NA RZECZ DOSTĘPNYCH WYBORÓW

Pełen tekst sprawozdania o dostępności wyborów, a także jego ogólne streszczenie w języku angielskim oraz innych językach można przeczytać na [podstronie EBU o dostępności wyborów](#).

Omawiane sprawozdanie zostało przygotowane w imieniu Europejskiej Unii Niewidomych (EBU). Autorami opracowania są Benedikt van den Boom z Niemieckiej Organizacji Zrzeszającej Osoby Niewidome i Słabowidzące (DBSV) i Daan de Kort z Holenderskiego Stowarzyszenia Oogvereniging. Za ewentualne błędy w sprawozdaniu odpowiadają autorzy.

Informacji odnośnie niniejszego opracowania oraz dostępności głosowania dla osób niewidomych i słabowidzących udziela

Antoine FOBE

Główny specjalista EBU ds. kampanii

E-mail: ebucampaigning@euroblind.org

Przygotowanie niniejszego opracowania zostało współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach „Programu na rzecz praw, równości i wolności obywatelskich”.

Koniec